

The Project Gutenberg eBook of Juhana Hus, by Emil August Almberg

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Juhana Hus

Author: Emil August Almberg

Release date: August 5, 2015 [EBook #49623]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUHANA HUS ***

Produced by Tapio Riikonen

JUHANA HUS

Kirj.

Emil Almberg

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1879.

Kuudentena päivänä Heinäkuuta vuonna 1369 syntyi etelä-Böhmissä, lähellä Baierin rajaa, Hus-nimiseen kuninkaanlinnaan kuuluvassa kauppalassa Husinek, Juhana Hus. Hänen vanhempansa olivat alhaista sukuperää olevia Tsjekiläisiä. Miten hän vietti lapsuutensa ja nuoruutensa päivät, ei tarkoin tunneta; sen verran kuitenkin tiedämme, että hän kasvoi köyhyydessä ja raskaassa työssä; itse soimaa hän itseään turhamielisyydestä, kauniiden vaatteiden himosta j.n.e. Pragin, Böhmin pääkaupungin, yliopistossa sai hän tieteellisen kasvatuksensa ja kilvoitteli myöskin täällä sen hyvän kilvoituksen, joka tuotti lepoa ja rauhaa hänen sielullensa. Paljon vaikutti häneen täällä tuomioherra Mattias Janovilainen, muuan vakava, hurskas ja syvämielinen mies. Hus tahtoi kerran perinpohjin koetella itseään; eräänä päivänä, niin kerrotaan, pisti hän, marttyri Laurention elämänvaiheista [Laurentio paistettiin tulisen parilan päällä kuolliaksi Rooman keisarin Valerianon aikana v. 258] luettuaan, kätensä tuleen, tunteaksensa missä määrin hän voi sitä kärsiä; hänen ystävänsä riensivät hänen luoksensa, ja heidän oli väkisin vetäminen hänet pois. — Luonteeltaan oli hän lempeä ja hyväsydäminen; mikä erittäinkin häntä huolestutti, oli hänen kansansa kurja ja sorrettu tila. Jo aikaisin rupesi hän senvuoksi harrastamaan kansansa koroittamista paremmalle kannalle. Ensimmäisenä ehtona tässä kohden oli, että kansankieltä ruvettaisiin viljelemään, jotta kansa omalla kielellään voisi ammentaa tiedon ja valon lähteestä. Hus

tyytyi utterasti asiaan ja hän onkin laskenut perustuksen tsjekiläiselle oikokirjoitukselle. Muissakin suhteissa tuli hänestä todellinen kansan mies.

Vuonna 1396 tuli hän vapaiden tieteitten maisteriksi, mutta vasta vuonna 1398 astui hän esiin julkisena opettajana yliopistossa. Paitsi tätä virkaa sai hän muutamia vuosia senjälkeen eli v. 1401 myöskin saarnaajaviran; hän tuli kansan saarnamieheksi. Böhmissä oli näet kansan kielellä saarnaaminen vallan syrjään sysätty ja jumalanpalvelus toimitettiin melkein yksinomaisesti latinan kielellä. Tätä epäkohtaa auttaaksensa oli eräs rikas ja hurskas mies Pragissa rakennuttanut kirkon, jonka hän nimitti Betlehem'iksi, jotta tässä *Leipähuoneessa*, niinkuin perustus-kirjassa sanotaan, uskovaiset Tsjekiläiset tulisivat virvoitetuiksi pyhän saarnan leivällä ja saisivat kuulla Jumalan ijankaikkista sanaa äidinkielellänsä julistettavan. Tässä kirkossa saarnaili nyt Hus suurelle kuulijajoukkoille ja silminnähtävällä siunauksella. Hänen saarnansa olivat yksinkertaisia raamatun selityksiä ilman mitään korskeilemistä. Etenkin harrasti ja vaati hän elävää kristillisyyttä, kristillisyyttä, joka osoittihe työssä ja totuudessa, eikä vaan tyhjissä sanoissa. Niin kauan kuin hän nyt nuhteli vaan maallikoissa vallitsevia syntejä, niin kauan pitivät myöskin papit ja munkit häntä siunattuna välikappaleena Jumalan kädessä; mutta kuin hän rupesi ahdistamaan myöskin pappien ja munkkien irstasta ja pahantapaista elämätä eikä säästänyt edes paaviakaan, silloin nousi papisto häntä vastaan, ja samat miehet, jotka ennen olivat sanoneet Jumalan hengen hänessä puhuvan, sanoivat nyt: "Hänessä on perkele ja hän on väärä-oppinen". (Väärä-oppiseksi sanottiin jokaista, joka jossakin suhteessa poikkesi paavilaisen eli roomalais-katolisen kirkon opista. Väärä-oppinen oli rauhaton mies, jonka vangitsemista ja polttamista pidettiin Jumalalle otollisena työnä.) He menivät sentähden kuningas Venceslaon luokse kantelemaan Hus'in päälle, mutta kuningas vastasi heille: "Niin kauan kuin maisteri saarnaili valheita meitä vastaan, olitte siitä iloissanne, mutta nyt, kun tulee teidän vuoronne, rupeette meluamaan, pitäkää vaan hyvänänne".

Hus'ia pitivät kuitenkin suuressa arvossa sekä ne seurakuntalaiset, jotka kaikista kansaluokista kokoontuivat hänen ympärillensä, että myöskin kuninkaan puoliso, kuningatar Sofia Baierista, joka otti hänet rippi-isäksensä. Tähän aikaan olikin hän vielä paraimmassa sovussa Pragien arkkipispan Zbynek'in kanssa. Tämäkin vaati ajanmukaisia parannuksia kirkon oloissa sekä moninaisten taikauskoisten tapojen poistamista. Hän pani luottamuksensa Hus'iin eräässä hänelle tärkeässä asiassa. Se koski näet pyhänjäännösten palvelemista. Brandenburg'in maakunnassa sanottiin löytyvän kolme veristä ehtoollisleipää, jotka muka sisälsivät Kristuksen totista verta. Sinne riensi nyt joukko uskovaisia ihmisiä kaikista maista, ylistäen tämän leivän merkillisiä vaikutuksia. Moni Böhmiläinenkin matkusti sinne. Silloin päätti Pragien arkkipispa ottaa tämän asian tarkemman tutkinnon alaiseksi ja määräsi Hus'in kahden muun yliopiston maisterin kanssa pitämään tätä tutkintoa. Tutkinto ei suinkaan päättynyt pyhänjäännöksen eduksi. Hus oli tullut vakuutetuksi siitä, että kaikki oli pelkkää petosta. Kuulusteleminen, joka pidettiin niiden kanssa, joiden kuultiin ihmeen kautta parantuneen, osoitti, että he olivat antaneet joko lumota itsensä, taikka käyttää itseänsä välikappaleina voittoa tuottavassa kaupan-teossa. Arkkipispa senvuoksi kielsi kaikki pyhissä-käynnit Brandenburg'iin ja Hus kirjoitti paitsi sitä esitelmän "Kristuksen veren kirkastuttamisesta". Jo tässä esitelmässä lausuu hän paavillisen kirkon opista eriävän mielipiteensä. Jota suuremmissa arvossa hän piti Kristuksen pyhää ja syntisen maailman eteen vuodatettua verta, sitä vakavammin vastusteli hän taika-uskoista leikintekoa ja petoskauppaa niin sanotulla verellä. Koska Kristuksen ruumis, opetti hän, on kirkastettu, niin täytyy myöskin veren olla kirkastettuna ruumiin kanssa, eikä se siis voinut siitä eroitettuna jäädä tänne maan päälle. Tätä ihmetöitten tavoittelemista sanoo Hus vallan oikein epä-uskon merkiksi; jota puhtaampi, jota luottavaisempi usko on, sitä vähemmin tarvitsee se ihmeitä. Ja kuitenkin oli hän itse taipuvainen tässä tapauksessa näkemään ihmettä, vaikka toisenlaista, väittäessään, niinkuin moni muukin hänen aikansa, että pahat henget jälittelivät niitä ihmetöitä, joita Kristus ja apostolit tekivät. Tämmöisenä pahojen henkien ihmetyönä piti hän nyt Brandenburg'issa tapahtunutta ihmettä. Sitä vakavammin varoittaa hän ryhtymästä tämmöisiin ihmeisiin, näyttäen, kuinka vaarallista olisi, jos ihmiset panisivat luottamuksensa tämmöisiin asioihin eikä Jumalan omaan apuun ja armoon. Yleensä nämä tämmöiset ulkonaiset toimet, kuin pyhissä käynnit ja pyhänjäännökset, olivat vaan omiansa vetämään ihmisiä pois elävästä Jumalasta ja vahvistamaan heitä heidän pahuudessaan.

Näin pitkälle oli Hus toiminut arkkipispan mielen ja määräyksen mukaan, ja jos kohtakin moni, joka rakasti enemmän pimeyttä kuin valkeutta, oli suutuksissaan tästä esitelmästä, niin eivät he kuitenkaan voineet mitään Hus'ia vastaan. Mutta vuonna 1408 syntyi eripuraisuus hänen ja arkkipispan välillä. Syy siihen oli se, että muutamat nuoret jumaluussoppia tutkineet miehet Oxford'in yliopistosta Englannissa olivat tulleet Prag'iin ja siellä ruvenneet julistamaan maanmiehensä Wiklefin opinmietteitä. (Tämä Wiklef oli Englannissa vastustellut munkkien pahaa elämää ja ylellisiä vaatimuksia, paavin ylivaltaa sekä jumalanpalvelukseen juurtuneita väärinkäytöksiä, jonka ohessa hän hartaasti vaati raamatun lukemista ja levittämistä kansalle). Samaan aikaan palasi Oxford'ista böhmiläinen ritari *Hieronymo Pragilainen*, tuoden myötänsä Wiklefin kirjoja, sekä rupesi innokkaasti ja palavalla rakkaudella saarnaamaan Wiklefin tapaan. Wiklefin oppia suosivien luku eneni enenemistään ja Hussin luki ja tutki Wiklefin kirjoja, vaikka hän ei voinut hyväksyä kaikkia hänen mietteitään. Tämä suututti arkkipispaa ja

hän koetti estää Wiklefin kirjojen ja oppien leviämistä, käskien kaikkia, joilla oli Wiklefin kirjoja, jättämään ne hänelle. Sen ohessa panivat Englantilaiset Prag'issa näytteille pari maalausta, joista toinen kuvasi Kristusta, joka köyhänä ja nöyränä ratsasti aasin selässä, toinen sitä vastoin paavia kaikessa komeudessaan, pöyhkeänä istuen pulskean ratsun selässä, kardinalit ympärillä; nämä maalaukset ja Wiklefin kirjat olivat jo avanneet monen silmät.

Yliopistossa syntyi tähän aikaan kaksi puoluetta, toinen Wiklefin puolella, toinen häntä vastaan. Siellä pidettiin luentoja hänen kirjoistaan ja näissä luennoissa kävi kuulijoita erinomaisen paljon, mutta Wiklefin vastustajat ja paavin puolustajat saivat aikaan sen, että yliopisto kielsi näiden luentojen pitämistä ja tuomitsi useammat kerrat Wiklefin mielipiteet väärä-oppisiksi. Tästä nousi riitoja ja taisteluita ulkona kaduillakin. Paavin puolella seisovivat Saksalaiset ja häntä vastaan Tsjekiläiset, Hus'in ja Hieronymon johtamina. Viha näiden kahden mielipiteen ja eri kansallisuuksien välillä teki taistelun kahta katkerammaksi. Saksalaiset ja Tsjekiläiset eivät voineet sopia keskenänsä, johon syynä myöskin oli itse yliopiston järjestys ja laitos. Yliopistossa oli näet neljättäkymmentätuhatta ylioppilasta, jotka olivat jaetut neljään kansakuntaan; jokaisella näistä oli yksi ääni, jotenka Tsjekiläisillä, maan varsinaisella väestöllä, oli ainoastaan yksi ääni. Muut, Saksalaiset, jotka olivat lukuisammin edustetut, olivat siis aina voitolla Tsjekiläisten suhteen. Saksalaiset kuuluivat myöskin paavilaisten puolueeseen, ja saattoivat siis aina, kirkollisia kysymyksiä ratkastaissa, olla varmat voitosta. Silloin syntyi Hus'issa ja hänen kumppaneissaan halu saada tätä heidän silmissään varsin kohtuutonta asian laitaa Tsjekiläisten eduksi muutetuksi. He koettivat saada kuningasta suostumaan siihen, että yliopiston keskusteluissa siitä lähtien annettaisiin kolme ääntä heidän maanmiehillensä ja ainoastaan yksi ääni Saksalaisille ja muille vieraille kansallisuuksille. Kuningas Venceslaon, joka muuten oli julma ja vallan kelvoton mies, olivat Saksalaiset eroittaneet hänen keisarins-arvostaan, jonkatähden hän vihasi sekä Saksalaisia että pispoja ja pappejakin. Ilman suuria vaikeuksia suostui hän siis vuonna 1409 Tsjekiläisten vaatimuksiin ja antoi heille kysymyksessä olevat kolme ääntä, mutta vieraat kansallisuudet saivat tyytyä yhteen ääneen. Tästä syntyi kova jupakka, jonka loppupäätös oli se, että keväällä samana vuonna saksalaiset maisterit ja ylioppilaat tuhansittain, aluksi jalkaisin, sittemmin ratsain ja ajaen, jättivät Prag'in yliopiston ja lähtivät Leipzig'in kaupunkiin Saksin maassa, jossa perustivat uuden, saksalaisen yliopiston. Tämä omituinen vaellus on tapaus, jonka vertaista turhaan etsii yliopistojen historiassa.

Prag'issa valittiin Hus uudestaan muodostetun ja tsjekiläiselle kannalle asetetun yliopiston rehtoriksi, mutta hänen asemansa tuli hyvin tukalaksi. Tästä lähtein oli näet Saksalaisten viha häntä vastaan sammumaton. Joukko Prag'in porvareja oli myöskin häneen suuttunut, häntä kuin pitivät levottomuuksien alkuunpanijana ja ulosvaelluksen syynä. "Kuinka monta kultakolikkoa sentään nuo vieraat ylioppilaat jättivät Prag'iin!" Näin valitteli moni poroporvari, joka vaan ajatteli omaa voittoa. Myöskin saarnamiehenä Betlehemin-kirkossa oli hän saanut monta vihamiestä. Saarnoissansa hän nuhtelikin ankarasti kerjäläismunkkeja ja papistoa, "noita Herran lihavia messunlukijoita, noita Baalin pappeja, jotka uinailevat päiväkaudet ja julkisesti kaupittelevat armoa niinkuin jotakin porttoa", sekä rahanhimoansa, irstaisuuttansa, tanssejansa ja peliänsä. Että hän vihasi latinankieltä, jolla jumalanpalvelusta enimmäkseen pidettiin sekä työskenteli vanhan slavilaisen raamatun-käännöksen parantamisessa ja korjaamisessa, kiihoitti sen lisäksi vielä monta. Jo vuonna 1229 oli näet paavinkirkko kieltänyt maallikoita raamattua lukemasta. Itse arkkiepiskopin nousi nyt hänen vastustajaksensa. Hän otti korviinsa ne kanteet, joita munkit ja papisto olivat Hus'ia vastaan tehneet ja jotka sisälsivät, että maisteri kiihoitti kansaa, että hän saarnasi kirkon ja papiston halveksimista, että hän kutsui Roomaa Antikristuksen asunnoksi, että hän oli julistanut joka papin, joka otti maksua sakramenttien jakelemisesta, väärä-oppiseksi, että hän julkisesti oli ylistänyt Wiklefiä ja toivonut, että hänen omakin sielunsa kerran tulisi sinne, missä Wiklefin sielu oli. Nämä kanteet lähetti arkkiepiskopa paaville, joka jälleen antoi arkkiepiskopan tehtäväksi, hävittää hiippakunnastaan kaiken väärä-uskoisuuden ja kaikki harha-opit, pannaan panemisen uhalla kieltää Wiklefin kirjat sekä kieltää kaiken saarnaamisen, paitsi pitäjään- ja luostarikirkoissa, siis myöskin Betlehemin-kirkossa, tuossa "saatanan-koulussa", joksi paavilaiset sitä nimittivät. Kun tämä paavin käskykirje 9 p:nä Maaliskuuta 1410 julistettiin Prag'issa, herätti se yleistä hämmästyä. Väitettiin, että tämä käskykirje oli ostettu tai houkuteltu paavilta. Betlehemin-kirkkoon kokoontunut seurakunta, jolle Hus julisti käskykirjeen, osoitti suurinta mielikarvautta. "Ne valehtelevat — sanottiin — jotka näin meitä vastaan todistavat". Mutta arkkiepiskopa ei tästä huolinut, kulki vaan kulkemistaan kerran valitsemaa uraansa, jonka Paavikin oli hyväksynyt. Eräänä päivänä Heinäkuussa samana vuonna soivat Prag'in kellot ikäänkuin maahan-paniaisissa, papit veisasivat *Te Deum laudamus*, ("Kiitos olkoon Jumalan") suuri rovio oli sytytetty palamaan, ja kaikki Wiklefin kirjat, joita suinkin oli voitu käsiin saada, luvultaan noin kaksisataa, joista useammat hyvin kalliit ja kauniisti sidotut, heitettiin nyt, yliopiston muistutuksista ja varsinaisesta vastalauseesta vähintäkään lukua pitämättä tuleen palamaan. Kaksi päivää sen jälkeen julisti arkkiepiskopa Hus'in ja hänen ystävänsä pannaan. [Pannaan pantu oli suljettu pois kristittyin ihmisten yhteydestä, hän ei koskaan saanut mennä kirkkoon, ei kukaan saanut antaa hänelle ruokaa eikä juomaa, ja kuka tahansa sai ilman rangaistuksetta tappaa hänet.] Mutta suuri osa kansaa oli tästä hyvin vihoissaan. Arkkiepiskopasta tehtiin ja laulettiin pilkkalauluja, häntä sanottiin aapislaiseksi, joka poltti kirjoja, tietämättä edes mitä niissä seiso. Syttyipä vielä verisiä tappeluitakin Hus'in puolustajien ja hänen

vastustajiensa välillä. Hus itse vetosi paaviin ja saarnasi rohkeasti: "Jumalan sanaa ei voi sitoa".

Vaikka kuningas Venceslao paheksi arkkipispan tointa, kielsi hän kuitenkin kuoleman uhalla pilkkalaulujen laulamista, mutta tuomitsi toiselta puolen arkkipispan maksamaan poltettujen wiklefiläisten kirjain hinnan näiden omistajille. Kuin ei arkkipispa tähän kauppaan suostunut, pani kuningas hänen saatavansa takavarikkoon. Yhtä vähän kuin kuningas voi hyväksyä Hus'in ja hänen ystäväinsä pannaan panemista, yhtä vähän tahtoi hän tietää mistäkään saarnaamisen kieltämisestä yksityisissä kirkoissa. Vieläpä hän kääntyi paavinkin puoleen, pyytäen häntä peruuttamaan julistettua tuomiota; "jotta — niinkuin hän sanoo — Jumalan sanaa vapaasti julistettaisiin, valtakuntamme kunnia säilytettäisiin ja nuo uskottomat vastustajat, jotka valtakuntaa syyttävät väärästä opista, ansionsa mukaan rangaistaisiin". Varsinkin kuningatar Sofia rupesi rippi-isänsä puolustajaksi. Myöskin moni Böhmin ylimyksistä rukoili hänen puolestaan. Kaikki turhaan. Hus'in vetoomisesta paaviin pidettiin yhtä vähän lukua, kuin näistä esirukouksista. Arkkipispan julistama tuomio päinvastoin vahvistettiin ja Hus haastettiin Bolognaan, pohjois-Italiassa, puolestaan vastaamaan. Mutta Hus'in ystävät varoittivat pätevillä syillä häntä lähtemästä Italiaan ja vaativat asian ratkaisemista Böhmissä. Oikeudenkäynti kesti kuitenkin kauan aikaa. Arkkipispa kyllästyi koko juttuun, hän rupesi etsimään sovintoa Hus'in kanssa ja asetti senvuoksi Heinäkuussa v. 1411 valiokunnan tätä asiaa tutkimaan. Valiokunta, johon kuului kymmenen miestä sekä maallikoita että pappeja, tuli siihen päätökseen, että kuninkaan, yksissä neuvoin arkkipispan kanssa, piti kirjoittaa paaville ja vakuuttaa hänelle, ett'ei mitään väärä-oppisuutta ollut valtakunnassa olemassa ja että, jos jotakin sellaista löytyi, sitä kyllä rangaistaisiin. Hus teki nyt Prag'in yliopistossa seuraavan tunnustuksen: "Minä uskon sydämestäni, että Jesus Kristus on totinen Jumala ja totinen ihminen, että koko hänen lakinsa on niin suuri totuus, ett'ei rahtukaan siinä voi pettää; minä uskon hänen kirkkonsa olevan niin lujasti kalliolle perustetun, ett'eivät helvetin portit millään tavalla voi mitään häntä vastaan, ja olen minä Herrani Jesuksen Kristuksen toivossa valmis ennen kärsimään hirmuisen kuoleman rangaistuksen, kuin ehdon tahdon sanomaan jotakin Kristuksen ja hänen kirkkonsa tahtoa vastaan sotivaa". Hän kielsi koskaan opettaneensa, ett'ei pitänyt kymmenyksiä maksaa, että olisi maalliseen miekkaan tarttuminen hengellistä esivaltaa vastaan ja muuta semmoista, josta häntä oli syytetty. Myöskin vastusti hän sitä että hän olisi ollut syypäänä saksalaisten ulosvaellukseen Prag'ista. Arkkipispa, joka oli suuttunut koko riitaan, tuumasi luopua virastaan ja vetäytyä Unkariin, mutta kuolema hänet jo sitä ennen saavutti 28 p:nä Syyskuuta 1411. Sen kautta riita ei kuitenkaan tauonnut, päinvastoin raivosi se pian uudestaan ja entistä ankaramminkin.

Hänen jälkeläiseksensä tuli näet kuninkaan hovilääkäri *Albikus*, muuan hyväntahtoinen, vanhanpuolinen mies. Tämän persona semmoisenaan siis ei suinkaan kutsunut Hus'ia uudestaan taistelukentälle, vaan se, mikä tapahtui arkkipispaa virkaansa asetettaissa. Paavin lähettiläs, joka uudelle arkkipispalle toi pispankaavun, julistutti näet samassa paavillisen käskykirjeen, joka kehoitti ristiretkeen Napolin kuningasta, Ladislaota vastaan, koska tämä oli paavin vastustaja; sen ohessa annettiin kaikille niille, jotka ottaisivat osaa tähän ristiretkeen, tahti antoivat siihen rahanapua, lupaus synninpäästöstä. Heikko kuningas suostui käskykirjeen julistamiseen ja torvien soidessa ja rumpujen päristessä luettiin se julki. Kirkkoihin asetettiin nyt säiliöitä synnin-anteen kaupasta karttuvia rahoja vastaanottamaan. Tämä seikka pani Hus'in mielen kovaan kuuhuun. Niinkuin Lutherus sata vuotta myöhemmin, tunsu Hus omantuntonsa jo nyt vaativan häntä vastustamaan synnin-anteen kauhistusta. Hän tunnustaa itse, että se oli *tämä seikka*, joka eroitti hänet entisistä ystävistään. Ja tämän suhteen ei hän tuntenut mitään sääliäisyyttä. Aivan samalla tavoin kuin hänen jälkeensä Lutherus esitti hänkin väitöksiä, joita hän tarjoutui julkisesti puolustamaan 7 p:nä Kesäkuuta vuonna 1412. Rohkeasti kutsui hän paavin synnin-anteen valheeksi ja petokseksi, näyttäen kuinka se soti Raamatun selviä sanoja vastaan. Eihän mikään muu ehto synnin-päästössä voinut pitää paikkaansa kuin se, jonka apostoli Paavali lausui kristittyin ensimmäisenä Heluntai-juhlanä: "*Tehkää parannus ja antakaan jokainen hänessä kasta Jesuksen Kristuksen nimeen syntein anteeksi antamiseksi; niin te saatte Pyhän Hengen lahjan*".

Asia ei jäänyt enää paljaisiin sanoihin. Närkästys oli niin suuri, että se osoittihe töissäkin. Nyt astuu esiin ennen mainittu Hieronymo Pragilainen, ja hänen kohtalonsa tähän aikaan yhdistyy likimmiten Hus'in kohtaloon. Hieronymo Pragilainen oli kokonaan Wiklefin uskolainen ja kaikissa toimissaan Hus'ia paljon kiivaampi. Uskonsa tähden oli hän heitetty vankeuteen Wienissä, Itävallan pääkaupungissa, mutta pragilaisten ystäviensä toimesta laskettiin hän jälleen vapaaksi ja palasi Prag'iin. Monituisissa tilaisuuksissa oli hän jo ankaralla kiivaudella vaatinut parannuksia kirkon opissa. Lopuksi hän nyt muutamien nuorten miesten kanssa teki jotain, johon vakavampi ja maltillisempi Hus tosin ei puuttunut, mutta joka hänellekin tuotti hyvin haitallisia seurauksia. Eräättä iltana ripustettiin näet paavin käskykirjeet irstasten, kunniattomain naisihmisten kaulaan ja nämä kuljetettiin vaunuilla läpi kaupungin. Vaunuja ympäröivät aseelliset miehet, jotka huusivat: "Tässä kuljetamme väärä-oppisen konnan kirjeitä roviolle". Ääretön väkitulva seurasi vaunuja, jotka kulkivat kaakinpuulle, missä paavin käskykirjeet heitettiin tuleen palamaan. Hus ei ottanut vähintäkään osaa tähän melskeiseen yritykseen, mutta hän ei voinut olla saarnaamatta paavin käskykirjettä vastaan. Nyt julistutti kuningas käskyn, joka kuoleman-rangaistuksella uhkasi jokaista, joka pilkkasi paavia. Tämä uhkaus oli piankin käyvä toteen.

Kun paavin käskykirje luettiin julki seurakuntien kirkoissa, astui kolmessa eri kirkossa esiin kolme nuorta käsityöläistä, jotka keskeyttivät saarnamiestä näillä sanoilla: "Sinä valehtelet, maisteri Hus'ilta olemme kuulleet vallan toista". — Tästä syttyi harmillisia rettelöitä. Nuorukaiset pantiin kiinni, rääkättiin pyhyiden saastuttajina ja laahattiin raatihuoneeseen. Kuin eivät tahtoneet peruuttaa sanojansa, tuomittiin he kuolemaan. Koko kansan piti olla mestauksessa saapuvilla. Vaikk'ei Hus suinkaan ollut näihin tapauksiin syypää, piti hän kuitenkin velvollisuutenansa, vaikkapa oman henkensäkin uhalla, lausua jonkun hyvän sanan tuomittujen puolustukseksi. Hän lähti, suuri joukko maistereita ja ylioppilaita seurassaan, raatihuoneelle ja rukoili armoa eksyneille. Niin, ottipa vielä heidän rikoksensakin päällensä, sillä hänen asiatansa olivat he ajaneet, heittäytyessään tähän vaaraan; hän tahtoi kärsiä heidän rangaistuksensa. Hus'in puhetta kuunneltiin kunnioituksella, syystä että peljättiin kansan kiihtyvää vimmaa. Tuomarit antoivat hänelle kauniita lupauksia ja pyysivät häntä lepyttämään kansaa, joka oli kokoontunut raatihuoneen edustalle. Hän totteli, ja hänen onnistuikin saada kansa hajoamaan; mutta muutaman tunnin kuluttua tuomitut kumminkin vietiin kuolemaan ja mestattiin. Kuin mestaaja mestauksen jälkeen huusi: "Kuka ikänä tekee, mitä nämät ovat tehneet, häntä odottaa sama rangaistus", niin vastasivat kohta useimmat joukosta: "Me olemme kaikki valmiit tekemään ja kärsimään samaa". Ilman vastustusta antoivat he vangita itsensä. Mestattuja pidettiin marttyreinä ja hurskaat vaimot kastivat nenäliinansa vuodatettuun vereen. Ruumiit vietiin Betlehemin kirkkoon, jossa ne juhlallisesti haudattiin. Hieronymo toimitti seuraavana päivänä messun "pyhän marttyreinä kunniaksi, joitten vuodatetusta verestä enkelit iloitsivat". Kirkko, joka alkuaan oli pyhitetty "viattomille lapsille", joita vanhaan aikaan pidettiin ensimmäisinä marttyreinä, sai sen kautta uuden merkityksen marttyrikirkkona; sitä kutsuttiin "kolmen pyhän kirkoksi". Hus antoi kaatuneista uhreista saarnoissaan sen todistuksen, että he olivat kuolleet sentähden, että olivat uskaltaneet vastustaa Antikristuksen valheellisia seuralaisia. Nyt pantiin hän uudestaan pannaan, eikä ainoastaan hän, vaan Prag ja koko sen ympäristökin julistettiin kirkon kirouksen alaiseksi. [Kuin koko maakunta tai seutu pantiin pannaan, suljettiin kaikki kirkon ovet kiinni, kelloja ei saatu soittaa, pyhän kuvat peitettiin, ei yhtään lasta saatu kastaa, ei yhtään morsiusparia vihkiä, ei yhtään kuollutta haudata, sanalla sanoen kaikki kirkolliset toimet lakkautettiin.] Kuningas Venceslao antoi kuitenkin papeille käskyn pitää jumalanpalvelusta, pannaan panemisesta huolimatta. Saksalaiset sitä vastoin koettivat tehdä vastarintaa ja aseet kädessä täyttää paavin tahtoa.

Hus'illa ei nyt enään ollut muuta pelastuskeinoa jäljellä, kuin saarnastuolistaan vedota näkymättömään, erehtymättömään ja vanhurskaasen tuomariin Jesuksehen Kristuksehen, kaikkein sorrettujen ensimmäiseen ja viimeiseen turvaan. "Meidän Herramme Kristus, sanoi hän, totinen Jumala ja totinen ihminen, on, kärsiessään verisen ja häpeällisen kuoleman, antanut opetuslapsillensa sen oivallisen opetuksen että heidän tulee jättää asiansa Jumalan tuomittavaksi". — Estääksensä uusien levottomuuksien syntymistä kaupungissa, seurasi Hus kuninkaan antamaa viittausta ja läksi pois Pragista, vetäytyen ystävänsä linnoihin, joissa hänen ei tarvinnut pelätä vihollistensa vainoomista, hänellä oli näet tsjekiläinen ritaristo sekä talonpoikainen kansa kokonaan puolellansa; he olivat häneen niin mieltyneet, että häntä melkein jumaloivat, jota vastoin osa hänen vanhoista ystävistään pappien joukossa luopui pois hänestä. Täällä maaseudulla hän ei suinkaan oleskellut joutilaana; ylt'ympäri, linnankirkoissa, metsässä, kylissä saarnaili Hus ahkerasti ja koetti sen ohessa edistää kirkkoveisua, itse sepittäen tsjekiläisiä virsiä. Myöskin kirjoitti hän täällä useampia kirjoja, joista tärkein oli se, jossa hän puhui "*Kirkosta*". — Tässä kirjassa hän tarkoin eroittaa paavin vallan keisarin vallasta sekä pitää pyhää raamattua korkeimpana ratkaisijana kaikissa asioissa. Paavia ei kirkossa välttämättömästi tarvita. Kristus ja Kristus yksinään on kirkon kuningas ja pää, apostolit ovat sen palvelijoita; hän on se kallio, jota apostoli Pietari tunnusti. Kristus on aina seurakuntansa läsnä, kuin Paavi sitä vastoin asuu enemmän kuin kahdensadan peninkulman päässä Böhmistä. Kristusta tulee meidän pitää esikuvanamme, ja jos paavi käskee jotakin, joka sotii Kristuksen lakia vastaan, emme saa häntä totella. Myöskin pyhimyksien sanoja on ihmisen ainoastaan silloin seuraaminen, kuin ne pitävät yhtä pyhän raamatun sanojen kanssa. Tätä uskoa pyhään raamattuun Hus erittäinkin vetää esille, ja se oli juuri tämä seikka, jota paavilaiset pitivät hänen suurimpana erhetyksenänsä.

Yksinäisyydessään kirjoitti Hus useampia kirjeitä ystävillemensä. Yhdessä niistä sanoo hän, tarkoittaen omaa nimeänsä, joka tsjekin kielellä merkitsee *hanhi*, näin: "Hanhi on kesyt eläin, joka ei voi korkealle kohota; mutta minun jälkeeni on jalompia lintuja tuleva, haukkoja ja kotkia, jotka kohoavat korkeammalle taivasta kohti". On arveltu että tämä ennustus on käynyt toteen noin sata vuotta myöhemmin, kuin Lutherus ja muut uskonpuhdistuksen jalot miehet astuivat esiin. Eräessä toisessa kirjeessä kirjoittaa hän: "Tietäkää, etten minä tule pakenemaan pois, jos on kysymys heittää tämä viheliäinen ruumis kuoleman vaaralle altiiksi, koska minä tiedän, ett'ei meiltä Jumalan sanassa mitään puutu, että evankeliumin totuus päivä päivältä yhä leviämistään leviää". Toisessa paikassa taas sanoo hän: "Ylimmäiset papit ja kirjanoppineet ovat tuominneet totuuden, heittäneet sen kuolemaan ja haudanneet sen; mutta totuus on jälleen ylösnoussut, on kaikki voittanut, ja yhdestä saarnaajasta on tullut kaksitoista. Meidän kanssamme on totinen Jumala, kaikkivaltias ja vanhurskas auttaja, joka on luvannut: 'Katso, minä olen teidän kanssanne joka päivä jamaan maailman loppuun asti.'" Silloin tällöin kävi hän myöskin piilopaikastaan Pragissa lohduttamassa ja vahvistamassa sikäläistä seurakuntaa.

Saksan keisaria Sigismundoa kehoitettiin tähän aikaan joka taholla, kristikunnan korkeimpana suojelijana, toimittamaan yleistä kirkolliskokousta, tehdäkseen lopun siitä yleisestä hämmennyksestä, joka silloin kirkollisissa asioissa vallitsi. Paavi pani kauan vastaan, sillä hän varoi sitä, jota sittemmin todella tapahtuikin, nimittäin että hän pantaisiin pois viralta; viimein hän kuitenkin antoi myöden ja julistutti *kirkolliskokouksen pidettäväksi Kostnitz'in kaupungissa*. — Tähän vanhaan kaupunkiin Bodenjärven rannalla etelä-Saksassa näemme nyt rientävän paraimpia miehiä, niin hengellistä kuin maallistakin säätyä, kaikista kristikunnan maista. Kokous, joka avattiin 5 p:nä Marraskuuta 1414, oli, osanottajien lukumäärään katsoen, mitä suurimpia, joita koskaan on pidetty. Läsna-olevien lukumäärä oli noin 50,000. Etevimpinä miehinä tässä suuressa joukkiossa pidettiin 4 patriarkkaa, 29 kardinalia, 33 arkipispaa, noin 150 pispaa, yli 100 abottia eli päämunkkia ja enemmän kuin 500 munkkia eri munkkistoista, edelleen 300 jumaluus-opin ja kanonisen lain tohtoria sekä maallisten ruhtinasten ja säätyjen asiamiehiä lukemattomine seuralaisineen. Myöskin Paavi saapui sinne lukuisan seurueen kanssa; yksin hevosia luettiin 1,600.

Keisari Sigismundo oli lausunut sen toiveen, että Hus antaisi ratkaista asiansa tässä kirkolliskokouksessa. Hän oli senvuoksi nimenomaan luvannutkin hänelle suojelusta sekä meno- että paluumatkalla. Mutta jo silloin eivät Hus'in ystävät uskoneet keisarin sanoja; he varoittivat häntä. Vaan Hus, joka enemmän luotti Jumalan apuun, kuin keisarin sanoihin, päätti seurata kutsumusta. Hän halusi jälleen astua esiin siitä tuskallisesta piiloittelemisesta, johon hän lähes kaksi vuotta takaperin oli vetäytynyt rauhan tähden, ja ei ainoastaan Böhmin ahtaiden rajojen sisällä, vaan koko maailman edessä todistaa totuudesta. Jäähyväis-kirjeessään ystävilensä sanoo hän muun muassa: "Rakkaat veljet, tiedämmehän että Kristus itse paljaasta rakkaudesta meihin on sanomattoman paljon kärsinyt. Eiköhän tämän oivallisen esimerkin pidä kehoittaman meitä rakkaudesta häneen ja oman autuutemme tähden kärsivällisesti kärsimään kaikkea? Onhan hän Jumala, me hänen luomansa olennot; Hän on Herra, me hänen palvelijansa; Hän on maailman hallitsija, me heikkoja viheliäisiä ihmisiä. Hän ei tarvitse mitään, me tarvitsemme kaikkea. Jos Hän on kärsinyt, eiköhän meidänkin silloin pidä kärsimän? Todellakin, ei voi olla mahdollista, että se, joka uskoo Vapahtajaan ja vaeltaa totuuden tietä, joutuisi kadotukseen. Sentähden, rakkaani, rukoilkaat Jumalaa, rukoilkaat häntä lakkaamatta, että Hän antaisi minulle Pyhän Henkensä, joka vahvistaisi minua totuudessa ja pelastaisi minua kaikesta pahasta. Jos sen ohessa Jumalan kunnia tulisi kirkastetuksi sen kautta, että minä juon kuoleman kalkin; oi, rukoilkaat sitten, että Hän sen pian minulle lähettäisi ja antaisi minulle myöskin armoa lempeällä ja iloisella mielellä kantamaan mitä raskasta i'estä tahansa. Minä epäilen, saatteko milloinkaan enää nähdä minut Pragissa, mutta jos Kaikkivaltias tahtonsa mukaan jälleen lähettäisi minut teille; oi, silloin tahdomme sitä iloisemmalla mielellä harjoitella itsiämme Jumalan laissa. Jumala on laupias ja vanhurskas; Hän antaa omillensa rauhaa elämässä, rauhaa kuoleman jälkeen". —

Sillä aikaa olivat Hus'in vastustajat lähteneet matkalle Kostnitz'iin, aloittaaksensa siellä oikeudenkäyntiä Hus'ia vastaan; ne olivat *Tapani Palecz*, hauen entinen ystävänsä, sekä *Mikael de Causis ja Antero Broda*. Mikael de Causis rupesi päällekkantajaksi. Hus lähti Pragista täydessä papinpuvussa 11 päivänä Lokakuuta 1414. Suuri ihmisjoukko oli kokoontunut häntä vielä kerran nähdäkseen ja hänelle jäähyväiset sanoaksensa. Eräs puolalainen suutari, Antero nimeltä, huusi hänelle: "Jumala olkoon kanssasi; sillä tuskinpa luulen, että eheänä takaisin palaat, kallihin ja totuudessa lujamielinen herra Juhana! Suokoon kuningas (ei Unkarin, vaan taivaan) sinulle kaikkea hyvää siitä hyvästä ja uskollisesta opista, jonka sinulta saanut olen". Hus'ia seurasivat hänen ystävänsä, ritari Juhana Chlumilainen, Venceslao Dubalainen ja moni muukin. Joka suuremmassa kaupungissa, jonka kautta hänen matkansa kulki, kuulututti hän julkisilla ilmoituksilla, että hän matkusti kirkolliskokoukseen puolustamaan itseänsä, häntä vastaan kuin oli tehty syytöksiä väärä-oppisuudesta. Kaikissa kaupungeissa, kauppaloissa ja kylissä, joiden kautta hän matkusti, kokoontui kansa suurissa joukoissa katselemaan sitä miestä, josta niin paljon puhuttiin. Joka paikassa otettiin häntä ystävällisesti vastaan, kestettiin auliisti ja kuunneltiin mielellään; hän saarnasi näet monessa paikoin. Pienessä Biberach nimisessä kaupungissa hän vielä pani toimeen väittelynkin, johon hänen jalomielinen ystävänsä ja seuraajansa Juhana Chlumilainenkin otti osaa; tämä käytti itsensä siinä niin hyvin, että moni piti häntä jumaluusopin tohtorina. Hus kutsuikin häntä sittemmin usein pilanpäiten "tohtori von Biberach'iksi". — Kolmantena päivänä Marraskuuta, siis kahta päivää ennen kirkolliskokouksen avaamista, saapui Hus Kostnitz'in kaupunkiin. Seuraavana päivänä hän ystävänsä Juhana Chlumilaisen kautta ilmoitti tulonsa paaville. Juhana Chlumilainen pyysi sen lisäksi paavia suojelemaan Hus'ia; Mikael de Causis oli näet jo samana päivänä kaikille kirkonoville naulattanut julkisen ilmoituksen, jossa Hus'ia sanotaan väärä-oppiseksi. Paavi Juhana XXIII oli silloin itsekkin tukalassa tilassa, jott'ei hän uskaltanut käyttää koko paavillista valtaansa; hän lähetti senvuoksi Kostnitz'in pispän seuralaisineen ilmoittamaan Hus'ille, että se kirkon panna, johon hän on pantu, vastaiseksi oli lakkautettu; kuitenkin pitäisi hänen, pahennuksen välttämiseksi, pysymän poissa messusta ja muista kirkollisista juhlallisuuksista. Muuten vakuutettiin hänelle täysi vapaus. Sanotaanpa vielä paavin lausuneen, että jos Hus olisi surmannut vaikka hänen oman veljensäkin, niin ei hän kuitenkaan, sen verran kuin hänestä rippui, millään muotoa sallisi, että mitään vääryyttä hänelle tehtäisiin, niin kauan kuin hän oli Kostnitz'issä.

Mutta pianpa kyllä Hus huomasi vapautensa kadottaneen. Noin puolipäivän aikana 28 päivänä Marraskuuta tuli uusi lähetystö paavilta hänen tykönsä ilmoittamaan hänelle, että kirkolliskokouksenkin puolesta oli hänelle suojelusta vakuutettu, sekä kutsumaan häntä paavilliseen neuvoskuntaan. "Minä olin odottanut — vastasi Hus — saada tehdä tiliä yleisen kirkolliskokouksen edessä, eikä paavin ja hänen kardinaleinsa; olen kuitenkin valmis ennen antamaan henkeni kuin totuutta kieltämään". Chlum, joka juuri oli saapuvilla, koetti estää Hus'ia menemästä, mutta kuin Hus kumminkin meni, seurasi tämä häntä. Koossa olevien kardinalien puheenjohtaja ilmoitti nyt Hus'ille, että häntä oli syytetty väärä-oppisuudesta. Hus puolusti itseään, ja hänen puheensa näytti tekevän hyvän vaikutuksen. Kuitenkin pidätettiin sekä hän että hänen ystävänsä, ja he jätettiin sotamiesten vartioitaviksi. Kello 4 jälkeen puolenpäivän kokoontui neuvoskunta eli collegio uudestaan; Chlum laskettiin menemään, Hus'in täytyi jäädä vangiksi. "Nytpä olet vallassamme — sanottiin — nyt et sinä pääse kynsistämme, ennenkuin olet viimeisen rovon maksanut". Turhaan meni Hus'in vangitsemisesta kovin murheellinen Chlum paavin luokse tämmöisestä menetyksestä valittamaan. Paavi, joka nytkin vastasi kiertelevästi ja epäselvästi, puolusti itseään sillä, ett'ei *hän* ollut siitä vastuun-alainen, vaan kardinalit. Vielä samana yönä vietiin Hus tuomiokanttorin huoneeseen. Mutta jo 6 päivänä Joulukuuta oli hän dominiko-luostarin hirveän kamalassa vankihuoneessa, kädet jalat kahleissa. Chlum vastusteli jälleen, uhaten väkivallalla murtaa vankilan ovet, mutta turhaan. Keisari Sigismundon saavuttua 24 päivänä Joulukuuta, julistutti Chlum Hus'in nimessä vastalauseen; olihan keisari nimenomaan luvannut Hus'ille turvallisen suojeluksen. Keisari, jonka suojeluskirje näin oli rikottu, teki tosin muistutuksia, mutta kirkolliskokous huomautti häntä, ett'ei hänen ollut sekaantuminen kirkolliskokouksen toimiin. Petollinen keisari antoi lopuksi uskotella itseään, että hän hyvällä omallatunnolla saattoi syödä sanansa, sillä hän ei muka ollut velvollinen pitämään sanansa ja lupauksensa, kuin oli kysymys väärä-oppisesta. Paitsi sitä oli hänen, kirkon kuuliaisena ja hyvänä poikana, totteleminen ja noudattaminen kirkolliskokouksen toivomuksia. Näin kuului tällä kertaa, ja keisari oli myöntöväinen. Ja kuitenkin on juhlallisesti annetun sanan nimenomainen rikkominen niin suuri loukkaus sitä lakia vastaan, joka on kirjoitettu ihmisen sydämeen, että oli taitavimmallekin huonon asian puolustajalle hyvin vaikea näyttää tätä tekoa oikeaksi. Siitä huolimatta kirjoitettiin suurella vaivalla sommiteltuja puolustuskirjoja tämän työn kaunistelemiseksi. Mutta miksi tuhlata monta sanaa yksinkertaisen asian hämmentämiseen, joka kuitenkin aivan lyhyesti voidaan kertoa!

Jo 1 päiväksi Joulukuuta oli valmistelevala tutkinto määrätty pidettäväksi. Hus pyysi lainoppinutta miestä asianajajakseen, mutta sitä ei hänelle sallittu. "Niin olkoon sitten — sanoi hän — Jesus Kristus, jonka tuomioistuimen eteen teidän kerran on astuminen, asianajajani; hänen huomaansa olen minä jättänyt asiani, niinkuin hän Isän Jumalansa". Tämä Kristuksehen turvaaminen luettiin hänelle sittemmin herjaukseksi Jumalaa vastaan. Vankilan vahingollinen ilma synnytti taudin-kohtauksen, jonka vuoksi hän siirrettiin toiseen, helpompaan vankeuteen samassa luostarissa. Siellä hän vielä kirjoitti useampia kirjoja, niinkuin myöskin seuraavan kirjeen seurakunnalle Pragissa:

"Jumala olkoon teidän kanssanne ja Herra teitä vahvistakoon, että te urhoollisesti sotisitte ja kaikessa ijankaikkisuudessa lujat olisitte kaikkea pahuutta, perkelettä ja maailmaa vastaan. Rakkaani! Minä Hus, vankilassa oleva (en häpee vähintäkään kärsiä jotakin Herrani Jesuksen Kristuksen tähden) pyydän teitä hartaasti rukoilemaan Jumalaa, johon minä toivon ja luotan, että Hän antaisi minulle jumalallisen siunauksensa ja henkensä, niin etten minä koskaan totuudesta ja hänen laupiudestaan luopuisi, vaan Hänen ihanan nimensä tunnustamisessa lujana pysyisin hamaan kuolemaan asti. Jos Jumala hyvydessään tällä ajalla tahtoo minua pois kutsua, niin tapahtukoon Hänen pyhä tahtonsa; jos Hän sitä vastoin tahtoo antaa minut teille takaisin, niin olkoon Hänen pyhä nimensä ylistetty! Kuitenkin on minulle nykyisissä oloissani Hänen apunsa vallan tarpeellinen, ja vaikka olen vakuutettu siitä, ettei Jumala anna minua yli voimieni kiusatuksi tulla, eikä myöskään lähetä minulle mitään vaaraa, joka ei olisi teille taikka minulle hyödyksi, niin tarvitsen minä kuitenkin Hänen voimallista apunsa, voidakseni kaikesta kiusauksesta voiton saada ja autuaaksi tulla. Rakkaat veljet! Tietäkää että kirjeet, jotka minä pois lähteissäni teille jätin, ovat vihollisemme latinan kielelle käännättäneet ja monella lisätyllä valheella väärentäneet. He kirjoittavat myöskin minusta niin monta ja niin pahanilkistä kirjoitusta, ett'ei minulla täällä vankilassani ole muuta ajatteleamista, kuin millä tavoin puolustan itseäni tämmöisiä syytöksiä vastaan. Niin suuri on meidän vastustajaimme pahuus ja kiukku! Mutta meidän laupias Herramme Jesus Kristus on sanonut opetuslapsillensa: 'Minä tahdon antaa viisauden, jota ei kukaan vastustaa voi'. Rakkaani! olkaat vakuutetut siitä, etten minä milloinkaan ole etsinyt muuta kuin teidän pelastustanne, sentähden olen minä teitä ennen neuvonut Jumalan sanalla ja juuri samasta syystä en minä edes täällä vankeudessa tahtoisi lakata sitä tekemästä. Armo olkoon minun kanssani ja teidän kanssanne, rakkaat veljet. Amen! Kirjoitettu päivänä ennen Fabiania 19 päivänä Tammikuuta vuonna 1415".

Lähinnä seuraavana aikana muutettiin Hus vielä vankilasta vankilaan. Niin esim. istui hän 22 päivästä Maaliskuuta 3 päivään Kesäkuuta 3/4 peninkulmaa Kostnitz'ista länteenpäin olevassa Gottlieben

nimisessä linnassa, jossa hänen vainoojansa paavi Juhana XXIII itse sittemmin istui vankina, kuin kirkolliskokous oli pannut hänet viralta pois. Kaikki vankeuden vaivat kärsi Hus mielenmaltilla, pitäen niitä, mikäli ne tuottivat hänelle ruumiillisia kärsimyksiä, Jumalan rangaistuksina ja koettelemuksina, joista hänen tuli olla kiitollinen. Myöskin ihmisiä kohtaan oli hän lempeä ja leppyisä ja koetti sävyisyydellä saada voiton luonnollisesta äreämielisyydestään. Surevalla sydämellä hän alati muisteli kaukaisia ystäviänsä Böhmissä, joiden kanssa hän oli hengellisesti yhdistettynä.

Böhmin aatelismiehet panivatkin kokoon kirjoituksen keisari Sigismundolle, jossa he tuovat esiin suurimman kummastuksensa paavin häpeällisen käytöstavan johdosta, tämä kuin oli antanut vankeuteen heittää rehellisen ja viattoman miehen. He pyytävät sentähden nöyrimmästi, että keisari osoittaisi Hus'ille kumminkin sen armon, että hän saisi tulla vankilastaan ja julkisesti kirkolliskokouksen edessä puolustaa itseään ja sitä totuutta, minkä hän Jumalalta oli saanut. He muistuttavat myöskin keisaria siitä, mitä vaikeita seurauksia sekä hänelle itselleen että koko Böhmin maalle siitä syntyisi, jos hurskaalle ja nuhteettomalle miehelle, joka on luottanut keisarin suojeluskirjeeseen, jotakin paha tapahtuisi. — Mutta oikeus oli tähän aikaan muukalainen Kostnitz'issa. Keisari itse oli petollisella tavalla jättänyt uskollisen Jumalan palvelijan hänen vihollistensa käsiin, ja kirkolliskokous, ikäänkuin olisi se tietänyt, kuinka vaikea oli julkisesti tuomita häntä, keksi sen häpeällisen keinon, että alituisilla räökkäyksillä koetti masentaa hänen mielensä vakavuutta ja siten tehdä julkisen tutkinnon tarpeettomaksi. Mutta hyvän omantunnon todistus ja lohdullinen visseys Jumalan Hengen läsnäolosta vahvistivat Hus'ia kaikissa hänen kärsimyksissään. Häntä tutkittiin usein hiljaisuudessa, mutta hän ei tahtonut antaa mitään selitystä, sillä hän vaati vaatimistaan julkista tutkintoa, jossa voisi puolustaa itseään. Kuin niinmuodoin kaikki yritykset hiljaisuudessa saada Hus'ia peruuttamaan, mitä hän oli saarnannut, tyhjään raukesivat, tuotiin hän Kostnitz'iin takaisin ja panttiin, kahleisin sidottuna, vankeuteen erääsen Franciskani-luostariin. Täällä oli hän aina siihen asti, kuin hänen tuomionsa julistettiin.

Kuin häntä kirkolliskokouksessa ensi kerta tutkittiin, oli hänen vihollistensa hillitsemättömän vimman tähden hämmennys niin suuri, ettei mitään päätöstä voitu tehdä. Kuin Hus'in piti vastaamaan ensimmäisen syytöksen johdosta, rupesi koko seurakunta niin hurjasti kirkumaan ja huutamaan, että hän töin tuskin voi saada ainoatakaan sanaa lausutuksi. Tämä poru remahteli niin vimmatulla voimalla, että ennemmin olisi luullut kuulevansa petolauman ulvomista, kuin kunnianarvoisten tuomarien keskustelua. Vähitellen vaikenen kuitenkin meteli vähäisen, jotta Hus saattoi puhua; mutta tuskin oli hän ruvennut pyhästä raamatusta tuetta mielipiteillensä esiin tuomaan, kuin häntä jo herjattiin ilkeimmällä tavalla. Tästä kirkunasta vallan taintuneena päätti hän olla vaiti, kuin huomasi puheensa turhaksi. Mutta tämä hänen vaiti-olonsakin selitettiin pahimmalla tavalla. Nyt huudettiin joka taholta: "Hus on vaiti, joka osoittaa, että hän on syylliseksi todistettu ja itse tunnustaa erhetyksensä". Kokouksen jäsenet riemuitsivat jo käheällä äänellä siitä voitosta, jonka luulivat Hus'ista saaneensa. Maltillisemmat heistä kumminkin pitivät tätä melskettä ylen hävyttömänä ja heidän toimestaan päätettiin kokous sillä kertaa. Tämä kaikki tapahtui 5 päivänä Kesäkuuta. Uudestaan häntä tutkittiin kirkolliskokouksen edessä 7 ja 8 päivänä Kesäkuuta. Hän tunnusti nyt monessa kohden opettaneensa niin, kuin häntä syytettiin; toisia opinkappaleita taas, joista häntä syytettiin, ei hän voinut omiksensa tunnustaa. Muuten ilmoitti hän, niinkuin sittemmin Lutheruskin, olevansa valmis peruuttamaan joka harhaopin, josta häntä pyhän raamatun perustuksella voitaisiin syyttää. Hänen tuomarinsa olivat hyvin erimielisiä; muutamat häntä pilkkasivat, toiset häntä surkuttelivat, toiset taas sydämessään olivat yhtä mieltä kuin hänkin, mutta valittivat hänen rohkeuttansa. Monta kertaa tehtiin myöskin yrityksiä hänen henkensä pelastamiseksi. Keisari Sigismundo, joka suuresti häpesi uskottomuuttansa Hus'ia kohtaan, tahtoi pelastaa hänen henkensä, vaikka hän ymmärsi, ettei se kirkolliskokouksen tähden voinut muulla tavoin tapahtua, kuin että Hus joko tekisi väärän valan, taikka vannoi jotakin, joka ei ollut totta. Edistääkseen keisarin tarkoitusta ja tahtoa, kehoitti moni Hus'ia peruuttamaan sanansa *vastoin* makuutustansakin. Eräs jumaluusopin tohtori lausui hänelle näin: "Jos kirkolliskokous sanoo, että sinulla on vaan yksi silmä, niin pitää sinun se tunnustaman, vaikka sinulla olisikin kaksi". Hus vastasi: "vaikkapa koko maailma sen minulle sanoisi, niin en kuitenkaan voisi, niin kauan kuin minulla vielä on järkeni päässä, sanoa mitään semmoista, vastoin omaatuntoani tekemättä". "Se on totta — vastasi tohtori — enpä valinnut oikein sopivaa esimerkkiä", jonka jälkeen hän meni matkoihinsa. Omantunnon soimauksia koettivat toiset taas saada vaikenemaan siten, että tekivät Hus'ille sen muistutuksen, että hän, kirjoittaessaan peruutuskirjan alle, ei personallisesti kironnut opettamia opinkappaleitansa, vaan että se oli kirkolliskokous, joka niitä kirosi, ja hän ilmoitti ainoastaan tottelevansa sitä. Senkin pitäisi, arvelivat muutamat, vaikuttaman häneen, että niin moni oppinut ja hurskas mies oli yhtä mieltä, kuin kirkolliskokous; olihan se vaan paljasta ylpeyttä hänen puoleltaan, että tahtoi olla muita viisaampi. Näin he kaikki ahdistivat häntä paljailla tekosyillä ja tyhjillä perustuksilla. Mutta kaikki nämä tekosyyt eivät mitään vaikuttaneet tuon vakavan, uskaliaan miehen teeskentelemättömään sydämeen. Pitkällinen ja tuskastuttava tutkinto lopuksi kuitenkin lannisti Hus'ia niin ruumiin kuin sielun puolesta, erittäinkin koska hän hammaskivistyksen vaivoissa oli unettoman yön viettänyt ja hänen terveytensä muutenkin oli kovin huonoksi käynyt. Tutkinnon päätyttyä vietiin hän takaisin vankilaan, jossa hänen uskollinen ystävänsä Juhana Chlumilainen häntä seurasi. — "Oi mikä lohdutus minulle, — kirjoitti Hus eräälle

ystävälle — nähdessäni kuinka tämä aatelismies ei halveksinut kohottaa kättänsä kahleissa olevalle väärä-oppisraukalle, jonka niinsanoakseni koko maailma on hylännyt".

Koska Hus nyt jo saattoi edeltäkäs in arvata, että hänen loppunsa lähenei, käytti hän joutilasta aikaa kirjoittaaksensa kirjeitä ystävil lensä Prag'issa, jotka kirjeet julkisesti luettaisiin Betlehemin-kirkossa. Viimeinen hänen kirjoittamansa kirje kuuluu näin:

Kaikkivaltias Jumala olkoon teidän kanssanne ja antakoon teille runsaan siunauksensa kaikkien niiden hyv äin töiden tähden, joita minulle niin usein on osoitettu. Älk äät salliko, että jalo ja urhoollinen ritari Juhana, paras ja uskollisin ystäväni, minun tähteni, joka paitsi sitä lihan puolesta jo olen kuollut, tavalla tai toisella joutuisi johonkin vaaraan. Tätä rukoilen etenkin sinulta, rakas Pietarini. El äk äät jumalallisen sanan neuvojen mukaan, olkaat sive ät ja pit äk äät Jumalan käskyjä, niinkuin minä teitä opettanut olen, ja johon minä teitä vielä lopullisesti kehoitan. Kuningasta, kaikkein armollisinta herraani, minä syvimm äll ä nöyryydellä ja kohteliaisuudella kiitän niistä hyvistä töistä, joita hän minulle suosiollisesti osoittanut on. Terveht äk äät minun nimessäni koko perheenväke äänne ja muita ystävi äänne, joita en tässä nimittele, koska te ilman sitäkin ne tunnette. Rakkaani! Rukoilkaat Jumalaa minun puolestani, niinkuin minä teidän. Tämmöisen yhteisen rukouksen kautta pääsemme, toivon minä, kaikki armosta ylh äältä Kristuksen valtakuntaan. Amen!

Kirjoitettu vankihuoneessa ajalla, jolloin joka hetki odotin kuolemantuomiota. Minä kärsin jumalallisen sanan tähden, ja minä kärsin vallan mielell äni. Kuitenkin tahtoisin teitä Jumalan tähden rukoilla ponnistamaan kaikkia voimianne, jotta ei Jumalan pyh ät, se on Jumalan sanan mahdolliset palvelijat ja julistajat, tulisi vainoituiksi ja tyrannillisesti kohdelluiksi. Tät ä kaikkein viimeiseksi teilt ä rukoilee

Maisteri Juhana Hus,
Kristuksen palvelija toivossa.

Lopuksi tuli vielä 5 päivänä Hein äkuuta Hus'in luokse juhlallinen lähetystö, johon paitsi muita kuului kaksi kardinalia ja useampia pispoja. Hänen uskollinen auttajansakin, ritari Juhana Chlumilainen yhdistyi tähän lähetystöön, jonka tehtävä oli koettaa saada Hus'ia peruuttamaan, mitä oli opettanut. Hus kuitenkin lujamielisesti vastusti kaikkia yrityksi ä saada hänt ä mielt äns ä muuttamnan. Kuin kaikki siis näytti olevan turhaa, puhutteli hänt ä hänen ystäväns ä Juhana seuraavilla sanoilla: "En ole mik ään oppinut mies, rakas Hus'ini, enk ä siis voi antaa niin oppineelle miehelle, kuin Te olette, mit ään neuvoa. Jos tied ätte suosineenne jotakin harha-oppia, niin tahtoisin kuitenkin kehoittaa Teitä siitä valalla luopumaan; jos ette sitä vastoin mit ään senkaltaista tied ä, niin kärsik äät ennen kaikki rangaistukset, jotka Teidän pä ällenne pannaan, kuin että tekisitte jotakin, joka loukkaa omaatuntoanne". Tämä lausunto osoittaa niin tervettä järk eä ja vilpittömyyttä, että se todellakin ansaitsee tulla asetetuksi kaikkea sitä petosta ja juonittelemista vastaan, joka oli tälle kirkolliskokoukselle omituista. Hus vastasi kyynelsilmin, että hän otti Jumalan todistajaksensa, kuinka valmis hän olisi vilpittöm ästi ja valalla peruuttamaan sanansa, niin pian kuin hänt ä pyh ästä raamatusta tuoduilla perusteilla vakuutettaisiin siitä, että hän oli erehtynyt.

Hein äkuun 6 päivänä kutsuttiin Hus vielä kerta, viimeinen kerta, kokoontuneen kirkolliskokouksen eteen. Tämä oli viidestoista yleinen istunto eli kokous. Se pidettiin tuomiokirkossa erinomaisella juhlallisuudella, keisarin, valtaruhtinasten ja lukemattoman kansajoukon läsn ä ollessa. Niinkuin edelliset istunnot aloitettiin tämäkin virren veisaamisella, jonka jälkeen langettiin polville ja pidettiin rukous. Sitten seurasi messu ja Pyh ään Hengen avuksi-huutaminen. Ajatukset, kukaties sanatkin olivat lainatut vanhemmista ajoista, jolloin Jumalan Hengen vaikutuksia kristillisessä seurakunnassa ei ainoastaan suulla tunnustettu, vaan myöskin syd ämässä havaittiin ja tunnettiin. Totisen uskonnon ulkomuoto eli kuori voi nimitt äin vielä kauan säily ä, vaikka henki onkin siitä aikoja sitten paennut. Kuinka suuren vallan ulkokultaisuus ja viekasteleminen oli t ä äll ä saanut, voi huomata siitä saarnastakin, jonka Lodin pisp a Jakobus tässä tilaisuudessa piti apostoli Paavalin sanojen johdosta "syntisen lihan kuolettamisesta". Suurimmalla tiet ämättömyydellä ja inhoittavimmalla ilkeydellä vä äns i hän nimitt äin näm ä sanat niin nurinp äin, että ne soveltuivat kirkolliskokouksen tarkoituksiin. "Hävittäk äät vä ärä-uskoisuus ja harha-opit, — sanoi hän — ja etup ä ässä tuo uppiniskainen vä ärä-oppinen", jolloin hän sormellaan osoitti Hus'ia.

Saarnan jälkeen ruvettiin lukemaan julki niitä kohtia, joita sanottiin Hus'in kirjoista otetuiksi. Hus valmistihe nyt vastaamaan jokaiseen erittä in, mutta hänelle sanottiin, että hän voi vastata kaikkiin yht ä haavaa; nyt tuli hänen siis olla vaiti. Kuin hänen muistutuksensa tät ä kohtuutonta käytöst ä vastaan oli turha, koroitti hän k ätensä taivasta kohden ja rukoili pispoja Jumalan tähden sallimaan, että hän saisi koko kansan edessä todistaa itsensä syyttöm äksi; "sitten — sanoi hän — voitte minulle tehdä, mitä tahdotte". Kuin tästä huolimatta hänt ä kieltämist ään kiellettiin itse ään puolustamasta, lankesi hän polvillensa, nosti silmäns ä ja k ätensä taivasta kohden ja vetosi kuuluvalla ä änell ä korkeimpaan

maailman tuomariin. Kuin häntä vielä kerran syytettiin siitä, että oli sanonut, leivän pyhässä ehtoollisessa vielä siunauksen jälestäkin olevan paljas leipä, julisti hän korkealla äänellä, ett'ei hän koskaan ollut niin uskonut eikä sanonut. Jo eräessä edellisessä tutkinnossa oli hän täydellisesti kumonnut ja vääräksi näyttänyt tämän syytöksen, eikä siis mikään syytös voinut olla enemmän oikeutta ja kohtuutta vastaan sotiva, kuin tämä. Mutta kirkolliskokous oli päättänyt polttaa hänet väärä-oppisena ja sen täytyi siis, maksoi mitä maksoi, hankkia edes jotakin väärä-oppisuuden varjoa, josta häntä voitaisiin syylliseksi todistaa. Nyt vedettiin esille vielä häpeällisempikin syytös. Sanottiin, näet, "muuan tohtori todistaa Hus'in lausuneen, että hänestä on tuleva neljäs persona Kolminaisuudessa". "Mikä tämän tohtorin nimi on?" kysyi Hus, väittäen tämmöistä julkista loukkausta vastaan, samalla kuin hän tunnusti oikean uskonsa tämän opinkappaleen suhteen. Tohtorin nimeä ei kuitenkaan tahdottu ilmoittaa. Kuin häntä vielä syytettiin vetoomisesta Jesuksehen Kristuksehen, sanoi hän, kädet taivasta kohti koroitettuina: "Katso, armollisin Vapahtaja, kuinka kokous erhettyksenä hylkää, mitä sinä olet meille käkenyt ja itse tehnyt, kuin Sinä, vihollisten sinua sortaessa, jätit asiasi Jumalan sinun isäsi huomaan, ja annoit meille tämän esimerkin, jotta me, kuin meitä sorretaan, turvautuisimme Jumalan tuomioon. Niin — pitkitti hän, kokouksen puoleen kääntyen — minä olen sanonut ja sanon vieläkin, että vetoominen Jesuksehen Kristuksehen on oikein ja luvallista, sillä häntä ei voi lahjota, eikä väärillä todistajilla kiertää, eikä kavaluudella ja juonilla pettää. Minä olen vapaa-ehtoisesti tänne tutkittavaksi tullut, luottaen täällä läsnä-olevan keisarin sanaan ja lupaukseen". Näitä viimeisiä sanoja lausueessaan loi Hus vakavan silmäyksen keisariin — ja Sigismundon kasvot lensivät tulipunaisiksi.

Sen jälkeen luettiin julki se kiroustuomio, jonka alaiseksi Hus, paatuneena väärä-oppisena, langetettiin. Tyvenellä mielellä hän sitä kuunteli, laskeusi sitten polvilleen ja rukoili näin: "Herra Jesus Kristus! Sinun suuren ja äärettömän laupeutesi tähden rukoilen minä sinua armollisesti anteeksi antamaan kaikille minun vihollisilleni. Sinä tiedät, että he ovat minua kavalasti syyttäneet, valheellisilla kielillä kiertäneet, valheellisesti sepitetyillä paheilla sortaneet ja väärällä kiroustuomiolla tuominneet: O Herra, ett'et tätä suuren suurta velkaa heille synniksi lukisi, vaan armollisesti pohjattoman laupeutesi kyllyydestä anteeksi antaisit, tätä minä sinulta rukoilen". Tätä liikuttavaa rukousta kuunneltiin kuitenkin pilkalla ja naurusuin. Keskellä lattiaa seisovalla pöydällä oli papin-vaatteet Hus'ia varten. Nyt pukivat pispat hänet papilliseen juhlapukuun ja antoivat hänelle kalkin käteen. Hän oli näet pappina asetettava pappien tuomio-istuimen eteen. Pispojen häntä vaatettaissa sanoi Hus heille: "Juutalaiset puettivat meidän Herramme Jesuksen Kristuksen valkealla vaatteella, häntä pilkatakseen, kuin Herodes jätti hänet Pilatukselle". Tämmöisiä muistutuksia teki hän aina, kuin joku osa puvusta hänen päällensä puettiin. Kuin hän oli täydellisesti vaatetettu, kehoittivat pispat vielä kerran häntä sanansa peruuttamaan; mutta Hus vastasi heille tavalliselta vakaamielisyydellään, seisoen vankkana kuin kallio. Silloin sai hän astua alas tuoilta, jolla oli seisonut, ja hänelle sanottiin: "O sinä kirottu Juutas, me otamme sinulta tämän kalkin, joka sisältää Jesuksen Kristuksen verta!" "Mutta minä — vastasi Hus — turvaan kaikkivaltiaasen Jumalaan, jonka tähden minua pilkataan, siinä toivossa että vielä tänäpäpä saan tätä verta Hänen valtakunnassaan juoda". Nyt hän kaikenmoisilla juhlallisilla menoilla luovutettiin virastansa. Seitsemän pispaa hääräsi hänen ympärillensä, riisuen häneltä papillisen puvun ja kiroten aina kutakin osaa riisueessaan. Papillisen päähineen eli baretin sijaan pantiin hänen päähänsä kyynäränkorkuinen, perkeleenkuvilla maalattu paperilakki, johon oli kirjoitettu: *Haeresiarcha* (väärä-oppinen); Hus lohdutteli itseään kuitenkin, muistellessaan häntä, joka kerran oli orjantappurakruunua kantanut. Pispat sanoivat sitten: "Me jätämme sielusi saatanan haltuun". — "Mutta minä — lausui Hus — jätän sieluni sinun käsiin, Herra Jesus Kristus, joka sen lunastanut olet". Kirkolliskokous julisti nyt seuraavan tuomion: "pyhä kirkolliskokous Kostnitz'issa ilmoittaa, että Juhana on jätettävä maallisen vallan käsiin, koska Jumalan seurakunnalla ei enään ole hänen kanssansa mitään tekemistä". — Hus niinmuodoin suljettiin ulos seurakunnan yhteydestä ja jätettiin maallisen vallan käsiin hengeltä pantavaksi.

Keisari Sigismundo huusi nyt Rheinin pfalzkreivin Ludwigin luoksensa ja sanoi hänelle: "rakas ruhtinas, koska emme turhaan kannu miekkaa, vaan niille rangaistukseksi, jotka pahaa tekevät, niin ottakaat tämä mies, Juhana Hus, ja rangaiskaat häntä meidän nimessämme sillä rangaistuksella, jonka hän väärä-oppisena ansaitsee". Sen jälkeen jätti pfalzkreivi Hus'in Kostnitz'in pormestarille Henrik Ulmilaiselle seuraavilla sanoilla: "Ota tämä maisteri Juhana Hus ja polta hänet väärä-oppisena". Sitten käski Kostnitz'in pormestari kaupunginpalvelijain ja mestaajan viedä hänet ulos. Kuin kaupunginpalvelijat veivät Hus'in pois tuhannen aseellisen miehen suojassa ja hän kirkon ovella näki kirjojansa poltettavan, hymyili hän surumielisesti. Matkalla polttopaikalle rukoili hän 51:tten ja 31:nen psalmit ja vannoi koko kansalle olevansa viaton.

Kaupungin ulkopuolella oli sen rovion ympärille, jonka päällä Hus oli poltettava, kokoontunut ääretön ihmisjoukko. Roviolle tultuansa laskeusi Hus polvilleen ja rukoili niin suurella hartaudella, että muutamat lähellä seisovista ääneen lausuivat: "Mitä tämä mies ennen lienee tehnyt, emme tiedä, mutta nyt kuulemme, että hän hyvin rukoilee Jumalaa". — Hus tahtoi vielä puhua kansalle, mutta pfalzkreivi häntä kielsi ja käski kohta ruveta häntä polttamaan. — "Herra Jesus — rukoili Hus silloin korkealla äänellä — minä kärsin nöyrästi tämän julman kuoleman sinun tähtesi, ja rukoilen sinua anteeksi

antamaan kaikille vihollisilleni". — Seitsemällä köydellä sidottiin häntä paaluun kiinni, ja hänen allensa ja ympärillensä pantiin puita ja olkia. Hänen kasvonsa olivat itäänpäin käännettyt, mutta nyt annettiin käsky kiertää häntä niin, että kasvot tulisivat länteenpäin, sillä väärä-oppinen ihminen ei muka saanut lähteä täältä maailmasta, kasvot auringon nousua päin, vaan piti niiden olla auringon laskua päin. Vielä kerta, mutta viimeinen, annettiin hänelle tilaisuus peruuttaa sanansa. Ennenkuin rovio sytytettiin, kehoitti näet häntä herra von Pappenheim, valtakunnan marsalkki, kuninkaan nimessä sanansa peruuttamaan, mutta Hus lausui: "mitä minä olen kirjoittanut ja opettanut, sen olen tehnyt sielujen pelastukseksi perkeleen vallasta; ja mitä minä olen kirjoittanut ja opettanut, sen tahdon nyt mielelläni verelläni vahvistaa". — Nyt sytytettiin rovio, ja Hus rupesi heleällä äänellä veisaamaan: "O Jesus, elävän Jumalan poika, joka kärseit puolestamme, armahda minua". Kuin hän kolme kertaa oli veisannut tämän viimeisen rukouksensa, tukehtui hän savusta ja liekeistä. Tuuli ajoi liekkiä hänen kasvoihinsa, mutta liekkien välistä saattoi vielä nähdä, kuinka hänen huulensa aina viimeiseen asti liikkuvat rukouksessa. Hän kuoli yhdennellätoista hetkellä edellä puolen päivää 6 päivänä Heinäkuuta 1415, 46:nä syntymäpäivänensä. Teloittaja mursersi hänen jäsenensä rikki; hänen sydämensä heitettiin hehkuvaan hiilukseen, mutta tuhka Rhein-virtaan.

Näin erosi Juhana Hus, yksi historian jaloimpia, rehellisimpiä miehiä, tästä elämästä, lujassa uskossa vapahtajaansa ja lunastajaansa. Inhimillinen turmellus on harvoin tullut esiin niin kurjan kurjassa ja kaikkea oikeutta kaipaavassa muodossa, kuin Hus'in polttamisessa, joka on ijankaikkisella häpeällä häväissyt sekä Kostnitz'in kirkolliskokousta että koko roomalais-katotilaista kirkkoa. Se suuri vaiva, jota nähtiin, kuin koetettiin saada häntä peruuttamaan, mitä hän oli kirjoittanut ja opettanut, osoittaa että kirkolliskokous oli vakuutettu siitä, että se teki jotakin, joka soti omaatuntoa vastaan. Tosin on usein sanottu, että vilpittömät miehet eivät rupee semmoisiin vainoomisiin, elleivät ole hurjia ennakkoluulojen puolustajia. Mutta mitä on meidän sanominen Hus'in historiasta? Mies puhtaalla ja vilpittömällä luonteella saa kärsiä tuskallisimman kuoleman, herjauksista ja räökkäyksistä puhumatta, vaikk'ei suinkaan voitu häntä vastaan todistaa, että hän olisi väärää oppia saarnannut. Mutta hän oli hurskas mies, ja hänestä voi todellakin sanoa, että maailma vihasi häntä, sentähden että hän todisti, että sen teot olivat pahat. Epäilemättä olivat hänen nuhdesaarnansa sekä hänen oman elämänsä puhtaus suuresti yllyttäneet sen aikuisia suuria miehiä vihaan; mutta sittenkään ei olisi odottanut, että Kostnitz'in kirkolliskokous ilman vähintäkään väärä-oppisuuden todistusta saattoi tuomita hurskaan miehen poltettavaksi ainoastaan sentähden, ettei hän voinut vääryyttä totena pitää, taikka että sama kokous ottaisi puhdistuksensa keisarin uskottomuutta. Sen menetystapa ei siis ainoastaan ollut selvä todistus ihmisluonnon yleisestä turmeluksesta, vaan myöskin senaikuisen roomalaisen kirkon jumalattomuudesta ja ulkokultaisuudesta.

Hus poltettiin väärä-oppisena. Mikä kamala merkitys ja voima jo paljaassa sanassa "*väärä-oppinen*" oli sekä siihen aikaan että vielä kauan jälestäkinpäin, näkyy merkillisellä tavalla siitä, mitä Lutherus kertoo itsestensä. Hän sanoo nimittäin näin: "Kuin minä harjoitin opintoja Erfurtin kaupungissa, löysin luostarin kirjastosta erään kirjan nimeltä: 'Juhana Hus'in saarnat'. Minä olin utelias oppimaan tämän 'väärä-oppisen' mielipiteitä tuntemaan. Kuin olin kirjan lukenut, oli kummastukseni sangen suuri. Mikä, ajattelin minä, saattoi taivuttaa kirkolliskokousta polttamaan näin suurta miestä, niin taitavaa ja viisasta raamatun selittäjää! Mutta silloin oli Hus'in nimi kauhistus ja minä ajattelin, että jos uskoisin vähintäkään hyvää hänestä, täytyisi auringon pimetä ja taivaan pudota alas; minä sentähden kauhistuksella löin kirjan kiinni. Kuitenkin lohdutin itseäni sillä ajatuksella, että Hus kukaties oli kirjoittanut tämän kirjan, ennenkuin hän tuli väärä-oppiseksi". — Näin ajatteli suuri uskonpuhdistaja nuoruudessaan. Että hän sittemmin sai aivan toiset ajatukset Hus'ista, tunnustaen häntä uskonpuhdistuksen edelläkävijäksi, näkyy selvästi hänen omista sanoistansakin. Hän sanoo näet Hus'ista: "Hän on esiin kuokkinut ja juurineen hävittänyt muutamia orjantappuroita, pensaita ja kantoja Kristuksen viinamäestä sekä hätyyttänyt paavin väärinkäytöksiä ja harmillista elämää, mutta itse oli hän (Lutherus) tullut tasaiselle, sileälle, hyvin kynnetylle maalle, ja oli ahdistanut paavinoppia ja hänen kukistanut". Edelleen todistaa Lutherus: "Juhana Hus'issa on Pyhä Henki ollut hyvin voimallinen, kuin hän (Hus) ilomielin ja lujasti pysyi Jumalan sanassa niin monta suurta miestä ja kansakuntaa vastaan, jotka Kostnitz'in kokouksessa ko'ossa olivat; niiden kirkunaa vastaan hän seisoi yksinään ja sai sitä kärsiä ja vielä lisäksi tulla poltetuksi. Hänen verensä tuomitsee vielä tänäpäin kaikki paavinuskoiset. Hän oli hurskas, oppinut mies, niinkuin voi nähdä hänen kirjastaan, 'Kirkosta', jota minä rakastan. Hän ei kuollut niinkuin kasteen-toistaja, vaan niinkuin kristitty. Hänessä nähdään kristillistä heikkoutta ja kuitenkin liikkuu hänessä Jumalan voima, joka häntä jälleen vahvistaa. Hengen ja lihan sotaa Kristuksessa ja Hus'issa on ihanaa ja suloista katsella". Kuin Lutherukselle kerrottiin, että Kostnitz oli tullut köyhäksi, kurjaksi kaupungiksi, vastasi hän: "Niin, minä luulen, että Jumala on rangaissut sitä sentähden, että se on vienyt tuon rakkaan ja pyhän miehen roviolle".

Sanoma Hus'in kuolemasta teki Böhmissä ja erittäinkin Pragissa syvän vaikutuksen. Kaikki ihmiset, sekä ylhäiset että alhaiset, itkivät tämän hurskaan miehen surkuteltavaa loppua. Nurinaa kuului kaikkialta; ei ainoastaan hiljaisuudessa, vaan julkisesti kamoksuttiin noita isiä Kostnitz'issa, noita raakalaisia ja petoja. Yleisesti sanottiin, ettei Jumalan henki ollut Kostnitz'in kokousta johtanut, vaan

vainoomisen halu, koston vimma ja pahanelkisyys. Kuningas Venceslao itse sekä valtakunnan suuret herrat pitivät Hus'in tuomiota ja kuolemaa solvauksena, joka oli kohdannut koko maata. Loppupuolella samaa vuotta saikin vielä Kostnitz'issa ko'ossa oleva kirkolliskokous kirjoituksen Böhmin valtiosäädyiltä, jonka noin 60 henkilöä oli allekirjoittanut. Tässä kirjoituksessa sanotaan muun muassa: "Emme tiedä millä perustuksella olette tuominneet Juhana Hus'in evankeliumin saarnaajan. Te olette antaneet hänen kärsiä julman ja häpeällisen kuoleman, vaikka häntä ei ole syylliseksi todistettu mistäkään väärä-oppisuudesta. Me kirjoitimme hänen puolustukseksensa keisari Sigismundolle. Tämä meidän puolustuskirjoituksemme olisi pitänyt teille julistettaman, mutta me luulemme, että te olette, meitä häväistäksenne, sen polttaneet. Me tunnustamme sentähden sydämellä ja suulla, että Juhana Hus oli hyvin rehellinen, hurskas ja oikea-uskoinen mies; että hän monta vuotta on meidän seurassamme elänyt nuhteetonta ja kristillistä elämää, että hän koko tämän ajan puhtaasti ja väärentämättä on selittänyt meille ja meidän alamaisillemme Jumalan sanaa, niin hyvin vanhasta, kuin uudesta testamentista, ja että hän sekä itse on nuhdellut kaikkia erhetyksiä ja vääriä opetuksia että myöskin hartaasti meitä siihen kehoittanut. Tästä huolimatta olette tuominneet ja polttaneet tämän hurskaan, oikea-uskoisen ja hyvätapaisten miehen. Eikä siinä kyllä, että olette solvaisseet meitä häntä tuomitsemalla, te olette myöskin julmalla tavalla vanginneet ja kukaties jo tappaneet Hieronymo Pragilaisen, perinoppineen ja kaunopuheisuutensa vuoksi melkein koko Europassa mainion miehen. Näistä kaikista huolimatta, olemme päättäneet uhrata henkemme, jos niin vaaditaan, evankeliumin ja Kristuksen uskollisten saarnaajien puolustukseksi".

Niinkuin tästä kirjoituksestakin näkyy, oli Hus'in ystävä Hieronymo otettu vangiksi. Hän oli, siihen aikaan kuin oikeudenkäynti Hus'ia vastaan vielä kesti, salaisesti tullut Kostnitz'iin 4 p:nä Huhtikuuta 1415. Pian hän kuitenkin huomasi, ett'ei täällä voinut saada mitään aikaan; hän sentähden läksi täältä pois vähäiseen, lähellä olevaan kaupunkiin. Mutta vähää ennen ystävänsä marttyrikuolemaa otettiin hän vangiksi ja vietiin kahleissa Kostnitz'iin. Kumpikaan ei sentään saanut nähdä toistaan, mutta Hus oli kuullut puhuttavan Hieronymosta ja hänen vangitsemisestaan. Hän kirjoitti, näet, vankihuoneestaan ystävilensä Pragissa: "Maisteri Hieronymosta, rakkaasta virkaveljestäni, en ole mitään kuullut, paitsi että hän on kovassa vankeudessa, odottaen kuolemaa niinkuin minäkin". — Näännyttyänsä melkein kokonaisen vuoden inhoittavimmassa vankihuoneessa lannistui viimein Hieronymon rohkeus ja lujitus, niin että hän antoi pakoittaa itseään peruuttamaan, mitä oli opettanut, ja hyväksymään Wiklefin ja Hus'in yli julistetun kiroustuomion. Mutta hänen peruuttamisensa vilpittömyyttä ei oikein tahdottu uskoa, häntä pidettiin vieläkin vankeudessa ja kidutettiin uusilla tutkinnoilla. Silloin hän lopullisesti rohkaisi mielensä, pyysi julkista tutkintoa kirkolliskokouksen edessä ja julisti siellä suoraan, että ainoastaan kuolemanpelko oli pakoittanut häntä kieltämään ystävänsä Hus'in ja hänen julistamansa totuuden. Täten oli hän langettanut oman kuolemantuomionsa ja hänen täytyi 30 p:nä Toukokuuta 1416 astua roviolle poltettavaksi, samalla paikalla kuin hänen ystävänsä Hus'kin. Hänen viimeiset sanansa olivat: "Isä, sinun käsiisi minä annan henkeni. Herra Jumala, kaikkivaltias Isä, armahda minua ja anna minun syntini anteeksi; sillä sinä tiedät, että minä vilpittömästi sinun totuuttasi rakastanut olen". — "Kaikkien tuli häntä sääli, sanoo eräs läsnäolijoista, paitsi hänen itsen, koska hän ei tahtonut vähintäkään sääliä itseänsä". Semmoisetkin, jotka olivat hänen kuolemaansa äänestäneet, eivät voineet olla ihmettelemättä hänen lujamielisyyttänsä. *Sylvio*, eräs senaikuinen roomalainen historioitsija, joka tosin ei itse ollut läsnä, mutta nähtävästi oli kuullut sen joltakin läsnäolijalta, sanoo Hus'ista ja Hieronymosta yhtä haavaa näin: "Molemmat kävivät lujalla rohkeudella kuolemaan roviolla, ikäänkuin olisivat menneet pitoihin; ei vähintäkään tuskan ääntä, joka olisi ilmaissut onnetonta mielentilaa, tullut heidän huuliltansa. Ei yhdestäkään maailman viisaasta kerrota, että hän olisi kärsinyt kuoleman niin suurella miehuudella, kuin nämä kärsivät kuoleman roviolla".

* * * * *

Jo Hus'in mestaus oli Böhmissä herättänyt suurta ja yleistä mielikarvautta. Kuin sitten vielä Hieronymokin, Böhmin valtiosäätyjen kirjoituksesta huolimatta, oli viety yhtä häpeälliseen kuolemaan, kuin Hus'kin, nousi vimmastus korkeimmilleen ja tuli joka paikassa ilmi. Sen lisäksi tuli vielä eräs seikka, jota emme tähän asti ole maininneet; ruvettiin näet nimenomaan vaatimaan, että maallikotkin pyhässä ehtoollisessa jälleen saisivat nauttia kalkkia eli viiniä. Böhmiläiset olivat näet alkuaan saaneet kristinopin kreikkalaisesta kirkosta ja vielä sittenkin, kuin olivat kääntyneet roomalais-katoliseen uskoon, olivat he kuitenkin säilyttäneet useampia kreikkalaisen kirkon tapoja, niinkuin esim. saarnan toimittamisen äidinkielellä, pappien oikeuden mennä avioliittoon, kalkin eli viinin nauttimisen pyhässä ehtoollisessa j.n.e. Mutta edellisen vuosisadan alkupuolella ja etenkin yliopiston perustamisen jälkeen Prag'iin v. 1348 ruvettiin lujemmin kiinnittämään niitä siteitä, jotka yhdistivät böhmiläisen kirkon roomalais-katholilaiseen ja edellämäinitut vapaudet riitettiin pois. Saarna piti niinkuin muissakin katholicisissa maissa toimitettaman latinan kielellä, papit eivät saaneet mennä naimisiin, ja pyhässä ehtoollisessa saivat maallikot nauttia ainoastaan leipää. Tämä viimeinen kohta selitettiin näet siten, että leivässä eli Kristuksen ruumiissa myöskin hänen verensä olisi läsnä. Hus itse oli tosin pitänyt tätä seikkaa vähemmän arvoisena; sitä jyrkemmin oli eräs hänen uskolaisistaan *Jakobus Misalainen*, tavallisesti kutsuttu *Jakobellus*, lausunut ajatuksensa tästä asiasta. Hänen sanansa miellyttivät ja

seuraus siitä oli se, että muutamissa Pragien kirkkoissa pyhässä ehtoollisessa kohta ruvettiin jakelemaan sekä leipää että viiniä. Hus'kin, joka silloin vielä eli vankeudessaan, sai näistä tapauksista tiedon, ja kuin hänen mieltänsä kysyttiin, niin hän ei voinut olla lausumatta ajatustansa siihen suuntaan, että asetussanain ja kirkon vanhan tavan mukaan kalkki ehtoollisessa totisesti on maallikoillekin jaettava; kuitenkin hän kehoitti varovaisuuteen tässä kohden. Kostnitz'in kirkolliskokous otti silloin myöskin tämän kysymyksen käytettäväksi ja ratkaisi sen sillä tavoin, että kirkko hyvillä perusteilla oli sakramenttien ulkonaisessa käyttämisessä tehnyt sen muutoksen, että kalkkia eli viiniä ei tarjuttu maallikoille; sen ohessa lisättiin, että jokainen, joka ei tässä kysymyksessä tahtonut suostua kirkon säätämiseen, oli väärä-oppiseksi katsottava. — Pragissa oli sillä aikaa arkkiepiskopos julistuttanut ankaran kiellon kalkin jakelemisesta maallikoillekin ehtoollisessa. Jakobellus pantiin pannaan, mutta suurin osa hänen maanmiehistään ei siitä huolinut mitään. Turhaan koetti Pragien yliopisto välittää tässä asiassa. Kansa kulki kulkemistaan eteenpäin, tottelematta enään minkään vallan määräyksiä. Liike sai alkunsa eräästä pienestä kaupungista nimeltä *Austi*. Muuan rikas vaatekauppias rupesi sen johtajaksi. Mutta pian asettui eteviä miehiä niiden eturiviin, jotka taistelivat kalkin puolesta; näiden joukossa oli myös kaksi aatelismiestä, *Nikolao Pistnalainen ja Juhana Ziska*, kuninkaan entisiä hoviherroja, jotka nyt rupesivat kansan miehiksi. — Ziskasta, joka oli silmäpuoli, kerrotaan, että Hus'in ja Hieronymon kuolema oli saattanut hänet syvään umpimielisyyteen. Kuningas, jonka erinomaisessa suosiossa Ziska oli, kysyi häneltä sentähden, miksi hän oli niin murheellinen, johon Ziska oli vastannut: "Kukapa Böhmiläinen voisi vielä pysyä tyvenmielisenä, nähdessään kansansa kaikilta muukalaisilta pilkatuksi, rääkättyksi ja väärä-oppisena vainotuksi sekä etevimmät miehensä ulkomailla poltetuiksi niinkuin pahantekijät?" Tähän vastasi kuningas: "Rakas Juho, mitä meidän on siitä sanominen? Mitä on tehtävä? Löytyykö mitään keinoa jälleen sovittaa asiaa? Jos tiedät jotakin, niin käytä sitä; me annamme mielellämme suostumuksemme siihen". Tästä hetkestä katsoi Ziska itsensä valtuutetuksi ja kutsutuksi kaikilla saatavilla olevilla keinoilla varjelemaan ja edistämään Husilaisten asiaa. Heinäkuun 22 p:nä vuonna 1419 tapahtui tuo suuri lähtö Pragista, jolloin 40,000 miestä, vaimoineen, lapsineen, jättivät kaupungin ja asettivat leirinsä lähellä Austin kaupunkia olevalle ylängölle. Tälle vuorelle antoivat he nimen *Tabor*. Täällä pitivät he jumalanpalvelusta ja nauttivat pitkien pöytien ääressä Herran ehtoollista sekä leivän että viinin kanssa. Kaikki kävi paraimmassa järjestyksessä; kaikki kutsuivat toinen toistaan veljiksi ja sisariksi. Kaikki sääty-eroitukset olivat sikseen heitettävät, ja niinkuin apostolittenkin aikana piti kaikki omaisuus pidettämän yhteisenä; toisen varallisuus oli auttava toisen puutetta. Ankarin kuri vallitsi leirissä. Tanssi ja peli olivat rangaistuksen uhalla kielletyt. Ziska rupesi heidän johtajaksensa, nimittäen itseänsä heidän "kapteeniksensa Jumalan toivolla". Kalkki oli tästä hetkestä alkaen heidän sotamerkkinsä, jonka ympärille he kokoontuivat, heidän tunnussanansa, joka kaikkialla kaikui. Heinäkuun 30 päivänä marssi Ziska Prag'iin aseellisen juhlasaaton etupäässä. Joukko asettui raatihuoneen edustalle ja pyysi muutamien, kalkin tähden vangittujen veljeinsä vapaaksi laskemista. Kun tätä heiltä kiellettiin, kuin vielä heitettiin kivikin heidän pappinsa päälle, joka kantoi kalkkia, oli tämä yllytys tarpeeksi. Asemiehet tunkeutuivat raatihuoneeseen, ottivat kiinni pormestarin ja raatiherrat, jotka siellä olivat ko'ossa, ja heittivät heistä seitsemän ulos akkunasta. Ulkopuolella odottava kansa löi alasheitetyt raatiherrat kuolijaksi ja pisti heidät seipäisiin. Nyt käännyttiin myöskin kirkkoja ja luostareja vastaan; yleinen raivo oli näin päässyt valloilleen ja kapinan myrskyt pauhasivat. Muutamat tosin alussa epäilivät, olisiko luvallista tällä tavoin edistää evankeliumin voitolle pääsemistä ja eiköhän kärsimisen tie olisi ollut parempi ja Jumalalle otollisempi. Mutta eräässä kirjoituksessa ilmaisi Jakobellus sen mielipiteen, että uskovaisen tosin piti kärsivällisyyden ja rakkauden kautta voittaa vihollisensa, mutta missä julma vihollinen uhkasi julkisella väkivallalla kokonaan hävittää uskovaiset, siinä ei enään ollut muuta keinoa jäljellä, kuin viattomien suojelemista varten poistaa väkivalta väkivallalla; niin, silloin ei miekkaan tarttuminen ollut ainoastaan luvallista, vaan se oli ihmisille säädettykin. Samaan aikaan kuoli kuningas Venceslao ja jätti Böhmin kruunun perinnöksi veljellensä, keisari Sigismundolle. Mutta häntä, joka oli rikkonut Hus'ille antamansa sanan ja lupauksen, eivät Husilaiset millään muotoa tahtoneet kuninkaaksensa ottaa, ja niin syttyi tuo verinen ja hirvittävä Husilaisesta, jossa Hus'in uskolaiset löivät ja hävittivät heitä vastaan lähetetyt ristijoukot toisen toisensa perään; mutta tämän sodan yksityisseikkojen kertominen ei enää kuulu tähän esitelmään. Sen verran tahdomme kuitenkin vielä mainita, että Husilaiset lopuksi kärsivät suuren ja ratkaisevan tappion *Böhmischbrod'in* verisessä tappelussa 30 p:nä Maaliskuuta 1434 ja että Sigismundo sen jälkeen tunnustettiin Böhmin kuninkaaksi, vuonna 1436. Böhmin ja Mährin veljesten nimellä perustivat Husilaiset sittemmin, vaikka kovin vainottuina, vähäisempiä seurakuntia Böhmissä, Moraviassa ja Puolassa ja pysyivät hiljaisina eriskuntalaisina aina uudempiin aikoihin asti.

Husilaisissakin kävivät niinmuodoin Vapahtajamme sanat toteen: "*Kaikki, jotka miekkaan rupeevat, ne miekkaan hukkuvat*". Math. 26: 52.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUHANA HUS ***

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without

paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE

TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written

confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.